

Topyekün Mukabele Stratejisi ve Avrupa Güvenliği

Massive Retaliation Strategy and European Security

Şafak OĞUZ

Prof. Dr., Kapadokya Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, ORCID: 0000-0001-6758-175X, Email: safakoguz76@yahoo.com.tr

Öz

Trump yönetiminin Avrupalı müttefiklerine savunma harcamalarını artırmazlarsa ABD'nin Rusya'ya karşı Avrupa'nın güvenliğini sağlamayacağı tehdidi, Avrupa'nın güvenliğinin uzun süredir ABD'ye bırakıldığı gerçeğini tekrar gündeme getirmiştir. Soğuk Savaş döneminde ABD'nin nükleer silahları Sovyetler Birliği tehdidine karşı Avrupalı müttefiklerine sağladığı güvenlik taahhüdün temelini teşkil etmiştir. ABD topraklarının Sovyet füzelerinin menziline girmesine kadar geçen süre içerisinde yürürlükte kalan ve konvansiyonel birliklerin maliyetini nükleer silahlarla karşılayan topyekün mukabele stratejisi, ABD'nin nükleer silah politikasının ve NATO çerçevesinde Avrupalı müttefiklerine yönelik taahhüdünün temelini oluşturmuştur. Yani Trump gibi maliyeti Avrupalı devletlerin üstlenmesini istemek yerine maliyeti nükleer silahlara yüklemiştir.

Anahtar Kelimeler: Topyekün Mukabele, Nükleer Silahlar, Nükleer Strateji, NATO, Güvenlik Taahhüdü, Caydırıcılık.

Abstract

The Trump administration's threat to its European allies that the US will not ensure Europe's security against Russia unless they increase their defense spending has highlighted the long-standing reliance of Europe on the US for security. Throughout the Cold War, US nuclear weapons were the foundation of the security guarantee provided to European allies against the Soviet Union. The strategy of massive response remained in place until Soviet missiles could reach US territory, involved covering the cost of conventional troops with nuclear weapons. This strategy formed the basis of the US's nuclear weapons policy and its commitment to its European allies through NATO. In contrast to Trump's approach of shifting the cost of nuclear weapons to European states, the US historically shouldered the financial burden.

Keywords: Massive Retaliation, Nuclear Weapons, Nuclear Strategy, NATO, Security Assurance, Deterrence.

Makale Türü / Article Type Araştırma Makalesi/Research Article	Başvuru Tarihi / Submitted 11.04.2025	Kabul Tarihi / Accepted 10.09.2025
Bu makaleye atf için / To cite this article Oğuz, Ş. (2025). Topyekün Mukabele Stratejisi ve Avrupa Güvenliği, <i>Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi</i> , 9(2), 212-225.		

Giriş

ABD'nin Avrupa kıtasının güvenlik konusuna dahil olması uzun dönem önce başlamıştır. Özellikle 13 koloni döneminde ve ABD'nin bağımsızlığını kazanması sürecinde hem Amerika kıtasında hem de Avrupa kıtasında Britanya İmparatorluğu ve Fransa arasındaki mücadeleye sınırlı bir şekilde dahil olmuştur. Yine I. Dünya Savaşında müttefikleri lehine savaşa dahil olmuş ancak yine de Monro Doktrini esaslarında savaş sonrasında Avrupalıların meselelerine doğrudan müdahil olma konusuna sıcak bakmamıştır.

II. Dünya Savaşı döneminde durum değişmiş ve bu dönemden sonra sadece Avrupa değil küresel ölçekte tüm sorunlara müdahil olan bir ABD karşımıza çıkmıştır. Avrupa'da ise Sovyet tehdidine karşı hem NATO kuruluşu hem de AB oluşumuna giden süreci destekleyerek bir anlamda Avrupa kıtasının siyasi, ekonomik ve askeri yapısını yeniden şekillendirmiştir.

ABD'nin hem küresel ölçekte hem de Avrupa'nın yeniden yapılandırma sürecine liderlik etmesinde siyasi, ekonomik ve teknolojik üstünlüğü kadar nükleer silah elde etmesinin ve bu sayede askeri anlamda süper güç olarak ortaya çıkmasının da büyük etkisi olmuştur. Hiroşima ve Nagazaki'de gücünü ispatlayan nükleer silahların 1949 yılına kadar tek sahibi olan ABD, bu güce dayalı bir strateji ortaya koyarak hem Sovyetler Birliği'ni çevrelemeye dayalı bir politika izlemiş hem de Avrupa başta olmak üzere küresel bir ittifak zinciri teşkil etmiştir.

Sovyetler Birliği ve Varşova Paktı tehdidi altındaki Avrupa'yı bir savunma ve güvenlik şemsiyesi altına alan ABD konvansiyonel savaş gücü ama özellikle de nükleer gücü ile liderlik rolünü üstlenmiştir. Özellikle 1949 yılında Sovyetler Birliği'nin nükleer bir güç haline gelmesinden sonraki süreçte ise Avrupa'nın güvenliğinde Amerikan nükleer gücü temel rolü oynamaya başlamıştır.

Herhangi bir Sovyet saldırısı durumunda nükleer ve konvansiyonel birliklerle karşılık vermeyi öngören "Topyekün Mukabele" stratejisi ABD'nin Avrupalı müttefiklerine yönelik en büyük güvenlik taahhüdünü ortaya koyarken esas olarak ABD'nin Avrupa'da çok büyük konvansiyonel birliklerini muhafaza etmenin maliyetini düşürmüştür. Yani esas olarak maliyet etkin bir yöntem olarak tasarlanmıştır. Her ne kadar ABD'nin gerçek bir kriz durumunda gerçekten güvence sağlayacağından emin olamasalar da savaştan harap ve bitap düşmüş Avrupalı devletler ABD'nin güvencesini en az maliyetle sağlamıştır.

Nükleer Silahlar

Atomların parçalanması ya da birleşmesi prensibine dayanan nükleer silahlar çok büyük bir enerji açığa çıkarır. Nükleer silahlar kavramı atom bombası ve bundan kat kat daha güçlü olan ve termonükleer silahlar olarak ta adlandırılan hidrojen bombası için kullanılmaktadır. Atomların parçalanması prensibi ile çalışan atom bombası on binlerce ton TNT gücüne erişirken atomların birleşmesi prensibine göre çalışan hidrojen bombası ise milyon ton TNT gücünde etki yaratmaktadır. Hiroşima'ya atılan atom bombası 13.000 ton TNT gücünde enerji üretmişken, SSCB tarafından 1961 yılında yapılan ve "Çar" ismi verilen hidrojen bombası testinde 50 milyon ton TNT gücünde bir patlama etkisine ulaşılmıştır. (Cochran v.d., 1995: 41)

Sahip olduğu tahrip g¼c¼ ve etkilerinden dolayı sadece askeri değil aynı zamanda siyasi anlamda da çok ¼nemli bir g¼ce sahip olan n¼kleer silahlar bir anlamda savaşların karakteristiğini değiştirmiştir. (Charles, 1987: 26) D¼nyanın yıllarca s¼rmesine alışık olduğu korkunç savaşlar artık birkaç g¼nde sona erecek seviyeye gelmiştir.(Brodie, 1989: 67) Tarih boyunca hiçbir silahın erişemediği g¼ce sahip (Nailor ve Alford, 1980: 9) n¼kleer silahlar sadece savaşın karakteristiğini değiştirmekle kalmamış barışın anlamını da değiştirmiştir. Konvansiyonel askeri g¼ce ilişkin dengesizlikleri ortadan kaldırmak amacıyla kuvvet çarpanı olarak kullanılması(Siracusa, 1990: 3) silahlanma kavramına farklı bir boyut kazandırmıştır. NATO erevesinde Avrupalı devletlerin g¼venliklerinin ABD'ye bağımlı hale gelmesi ¼rneđinde olduğu gibi n¼kleer silaha sahip olmayan devletlerin g¼venlikleri n¼kleer silaha sahip devletlere bağımlı hale gelmiştir.(Coffey, 1971: 107)

Nagazaki ve Hiroşima dışında başka bir kullanım ¼rneđi olmadığı için n¼kleer silahların yaratacağı etki konusundaki değerlendirmeler teorik çalışma ve tahminden ¼teye gitmemektedir. Bu konuda farklı tahminlere rastlamak m¼mk¼nd¼r. 1955 yılında NATO'nun icra ettiği Carte Blance isimli n¼kleer tatbikatta taktik n¼kleer silahların kullanımını ile sadece Almanya'da 5 milyon insanın ¼leceđi ya da yaralanacağı tahmin edilmiştir.(Monteiro ve Debs, 2014: 39) BM Genel Sekreteri tarafından 1980 yılında g¼revlendirilen bir uzman grubun yaptığı çalışmada olası bir savaşta her iki tarafın sadece 1.500 n¼kleer top mermisi ve 200 n¼kleer bombanın kullanması durumunda en az 5 ya da 6 milyon sivilin ve 400.000 askerin ¼leceđi tahmininde bulunulmuştur.(McNamara, 1983: 71) Ancak bu tahminler n¼kleer silahların ¼zellikle de termon¼kleer silahların gerçek g¼c¼n¼ g¼stermek konusunda yetersiz kalmaktadır. Nitekim 2021 Rusya-Ukrayna Savaşı d¼neminde batılı devletlerin m¼dahalesi durumunda n¼kleer silah kullanma tehdidinde bulunan Rus kaynakları bir adet SARMAT f¼zesinin Fransa'nın ya da ABD'nin Teksas eyaletinin b¼y¼k b¼l¼m¼n¼ tamamen imha edecek g¼öte olduğunu iddia ederek aslında modern n¼kleer silahların g¼c¼n¼ ortaya koymuştur. (Shukla ve Smith-Spark, 2016)

N¼kleer silahlar genel olarak stratejik ve stratejik olmayan n¼kleer silahlar olarak iki kategoriye ayrılır. Stratejik silahlar ABD ve Sovyetler Birliği arasında yapılan Stratejik N¼kleer Silahların Sınırlandırılması (SALT) ya da Stratejik N¼kleer Silahların Azaltılması (START) s¼zleřmelerinde belirtilen silahlar olarak kabul edilir. Bu kategoriye girmeyen n¼kleer silahlar ise stratejik olmayan ve taktik n¼kleer silahlar gibi kavramlarla tanımlanır. Stratejik n¼kleer silahlar Kıtalararası Balistik F¼zeler (ICBMs), Denizaltından Fırlatılan Balistik F¼zeler (SLBMs) ve stratejik bombardıman uçaklarını kapsar.(Kaufmann, 1983: 28) Taktik n¼kleer silahlar konvansiyonel yada n¼kleer bir muharebeye katkı sağlayacak şekilde muharebe sahasındaki konvansiyonel yada n¼kleer, kara, deniz ve hava hedefleri ile ulaştırma hedeflerine karşı kullanılması planlanan ve g¼receli olarak daha kısa menzilli ve daha d¼ř¼k enerjili n¼kleer silahlar ve fırlatma araçları olarak tarif edilmektedir. Bu silahların g¼revi sınırlı kapsamdaki askeri bir g¼revin başarılması ya da askeri hareketin alanı ile sınırlı bir askeri manevranın desteklenmesi olarak belirlenmiştir.

N¼kleer silahların b¼y¼k savaşların çıkmasını engelleyen en ¼nemli fakt¼r olduğu iddia edilmektedir. Zaten n¼kleer silahların temel g¼revi caydırıcılık olarak tanımlanmaktadır ve yaşanan gelişmeler bakıldığında b¼y¼k bir savaşın, ¼zellikle de ABD ve Sovyetler

Birliği arasında yaşanacak ve neredeyse tüm dünyanın yok olması ile sonuçlanacak bir dünya savaşını bugüne kadar caydırdığı gerçektir. Bu açıdan zaman zaman gündeme gelmesine rağmen hiçbir devlet elindeki nükleer silahlardan vazgeçmemektedir. Hem NATO hem de nükleer devletler resmi strateji belgelerinde nükleer silahlar var oldukça bu silahlara sahip olacaklarını açıkça ifade etmektedirler. Son yaşanan gelişmeler, özellikle de nükleer silah kullanım tehdidi gölgesinde yaşanan Rusya-Ukrayna Savaşı nükleer silahların önemini bir kere daha ortaya çıkardığından nükleer silahların uzun bir süre daha hayatımızda olacağı görülmektedir.

Topyekün Mukabele Stratejisi

Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan atom bombaları bir yandan II. Dünya Savaşının sona ermesini müjdelerken diğer yandan dünyanın yeni bir sürece girdiğinin habercisi olmuştur. Tarihin en güçlü ve en etkili silahı olan nükleer silahlar uluslararası ilişkilerin en önemli belirleyici parametrelerinden birisi haline gelmiş ve neredeyse Soğuk Savaş dönemi bu silahların yarattığı tehdit ve sağladığı güvenlik ışığında şekillenmiştir.

Elinde bulunan iki silahı Japonya'ya karşı kullanan ABD yeni nükleer silahlar ve bunları fırlatma araçları geliştirdikçe nükleer silahların siyasi ve özellikle askeri stratejilere nasıl uyarlayacağı konusunda çalışmalara odaklanmıştır. 1949 yılında Sovyetler Birliği'nin de nükleer silah teknolojisi elde etmesi ve aynı yıl NATO'nun kurulması bu süreçte önemli iki aşama olmuştur. Sovyetler Birliği'nin Amerikan topraklarını vuracak yeteneklere sahip olmamasından dolayı ABD bu dönemde nükleer silah politikalarında daha çok Avrupa ve Asya'daki Amerikan varlığını ve başta NATO üyeleri olmak üzere müttefiklerini muhtemel bir Sovyet saldırısından korumaya odaklanmıştır.

ABD'nin 1952 yılında Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan atom bombalarına kıyasla çok daha etkin hidrojen bombası elde etmesi ve Sovyetler Birliği'ni çok daha hızlı ve etkin bir şekilde vuracak fırlatma vasıtalarının geliştirmesi nükleer silah politikalarının geliştirilmesinde ve müttefiklerine daha sağlam güvence verilmesinde önemli rol oynamıştır. (Legge, 1983: 4) Diğer yandan NATO'nun askeri yapısının komutanlık görevini yapmış Eisenhower'un 1953 yılı başında Başkan seçilmesi ve Dışişleri Bakanlığı görevine J. Foster Dulles'in getirilmesi bu süreçte önemli bir etki yaratmıştır.

Yeni dönem politikaların oluşturulması için Dışişleri Bakanı Dulles koordinesinde ABD'nin siyasi ve askeri politikalarına yöne verecek ve Truman dönemi politikaları revize edecek bir çalışma başlatılmıştır. Yeni Bakış adı verilen çalışma oldukça maliyetli konvansiyonel birliklerden ziyade nükleer silahlara dayalı bir strateji ortaya koymayı amaçlamıştır. (Gregory, 1996: 17; Lay, 1953) Çalışmanın yapıldığı dönemde Kore'de barışın sağlanması ve özellikle de Sovyetler Birliği'nin hidrojen bombası teknolojisi elde etmesi bu politikanın şekillenmesinde önemli rol oynamıştır.

Dulles ve ekibinin yaptığı çalışma sonucunda hazırlanan NSC-162 Raporu 30 Ekim 1953 tarihinde Başkan tarafından onaylanmış ve yürürlüğe girmiştir. Solaryum Harekâtı tatbikatının sonuç raporunu temel alan NSC-162 (Wells, 1981: 39) ile "Topyekün Mukabele" stratejisi ABD'nin resmi nükleer stratejisi olarak kabul edilmiştir. Her ne kadar Truman dönemi politikaların revize edilmesini öngörmüş olsa da Truman yönetiminin nükleer silahlara dayalı stratejisine benzer bir strateji ortaya konmuştur. (Wells, 1981: 42) Topyekün mukabele stratejisi nükleer silahlara dayalı bir savunma

stratejisi benimsemektedir. Strateji nükleer silah gücünü arkasına alan Amerikan birliklerinin konvansiyonel açıdan güçlü Sovyetler Birliği ordusu ile mücadelesini öngörmüştür. (Kessler, Spring: 40) Sovyetler Birliği'nin Avrupa'ya saldırması durumunda derhal nükleer silahların kullanılmasını gerektirmektedir. Sovyetler Birliği'nin saldırı türü önemli olmayıp hem konvansiyonel hem nükleer saldırı aynı mukabeleyi görecektir.

NSC-162/2 “düşmanca eylemler karşısında ABD nükleer silahları diğer silahlar gibi kullanıma hazır olarak göz önünde tutacaktır” ifadesi ile topyekün mukabele stratejisinin esaslarını açıkça ortaya koymuştur. Her ne kadar Truman dönemi stratejinin bir devamı gibi görülse de Topyekün mukabele stratejisi iki önemli değişim öngörmüştür. Öncelikle nükleer silahların kullanımı konusunda zamanlama ve hedef açısından muallak bir durum ortaya konmuştur. Diğer yandan ise nükleer silahlar artık son çare olarak görülmemektedir. (Njolstad, 1994: 11) Truman döneminden beri de facto olarak var olan ilk kullanım prensibi artık resmi olarak kabul etmiştir. (Tannenwald, 2007: 167)

Başkan Eisonhower 07 Ocak 1954 tarihinde yaptığı “Ulusa Sesleniş” konuşmasında topyekün mukabele stratejisine yönelik esasları üstü örtülü bir şekilde ortaya koymuştur. Eisonhower yaptığı konuşmada ABD'nin ve müttefiklerinin misilleme yapacak seviyede askeri güce sahip olacaklarını ifade etmiştir. (Eisenhower, 1954) Dışışleri Bakanı Dulles ise Senato Dış ilişkiler Komitesi'ne 12 Ocak 1954 tarihinde yaptığı konuşmada topyekün mukabele stratejini açık bir şekilde kamuoyu ile paylaşmıştır. Dulles konuşmasında ABD'nin konvansiyonel birliklerinin daimî olarak Avrupa ve Asya'da konuşlandırılmasının maliyet açısından sürdürülemez olduğunu ifade ettikten sonra herhangi bir saldırı durumunda ABD ve müttefiklerinin kendi seçeceği yerde ve yöntemle misillemede bulunacaklarını ifade ederek topyekün mukabele stratejisinin temellerini ortaya koymuştur. (Bobbitt v.d., 1989: 517)

Topyekün mukabele stratejisinin benimsenmesine yönelik farklı yorumlar bulunmaktadır. Brodie'ye göre ABD'nin bu stratejisi benimsemesindeki en önemli faktör Sovyetler Birliği'nin Avrupa'daki konvansiyonel üstünlüğünün farkında olan Eisenhower yönetiminin sosyalizmin yayılmasını ancak bu strateji ile engelleyebileceğine yönelik inancı idi. (Brodie, 1965: 253) Nitekim Kriedler ve Wittman da bu stratejinin benimsenmesinin ABD yönetiminin büyük bir Sovyet saldırısını engelleyemeyeceklerine ilişkin düşüncelerinin bir kanıtı olduğunu iddia etmektedir. (Herd v.d., 2013: 19) Hatıralarında Başkan Eisonhower'un da bu düşünceye sahip olduğu görülmektedir. (Wells, 1981: 39)

Topyekün mukabele stratejisinin belirlenmesinde ABD'nin savunma bütçesinde kaynak tasarrufu sağlamak fikri önemli rol oynamıştır. ABD, nükleer silaha dayalı bir savunma stratejisi ile Avrupa'ya konuşlandırılacak konvansiyonel birlik gücünde önemli bir tasarrufa gitmeyi planlanmıştır. Nitekim 1955 savunma bütçesi bu esaslar dahilinde şekillenmiştir. (Wenger, 2006: 40)

Amerikalılara göre Truman'ın barış döneminde ABD askerlerinin Avrupa topraklarına konuşlandırılmasına yönelik Kongreden onay alması neticesinde Sovyetler Birliği'nin Batı Avrupa'ya saldırması durumunda ABD askerlerinin ölecek olması ABD'nin olaya doğrudan müdahil olması ve nükleer silahlarını kullanmasını garanti etmek anlamına gelmekte idi. (Schwartz, 1983a: 6)

Ancak ABD'nin genel bir nükleer savaşa yol açacak ve ABD'nin topraklarını vuracak bir tehdit durumunda stratejik nükleer silahlarını kullanacağı konusunda Avrupalı devletlerin büyük bir şüphesi mevcuttu. Avrupalılara göre nasıl bir Sovyet eylemi durumunda nükleer silahlara başvurulacağı yoruma açık olmuştur. Bu taahhüdün sadece büyük savaşlar için geçerli olduğu kabul edilirken (Betts, 1987: 48) daha küçük çaplı çatışma ya da olaylar için nükleer silahların kullanılıp kullanılmayacağı konusu Avrupalı müttefikler tarafından şüpheyle karşılanmıştır.

Eisenhower yönetimi ile başlayan topyekün mukabele stratejisi ABD nükleer birlikleri kapsamında da önemli değişikliklere yol açmıştır. Eisenhower döneminin ilk yıllarında nükleer silah üretiminde büyük bir atılım yapılmıştır. 1955 yılında Truman'ın görevi bıraktığındaki sayının tam iki katı olan 2.000 adet atom bombasına ulaşılmıştır. (Njolstad, 1994: 18) Görevin sonunda ise nükleer başlık sayısı 1400'den 20.000'e çıkarken aynı dönem içerisinde Sovyetler Birliği'nin nükleer başlık sayısı 120'den ancak 1000'e ulaşmıştır. (Lodgaard, 2011: 47) Eisenhower göreve geldiği ilk 3 yılda toplam asker sayısını 3.45 milyondan 2.84 milyona indirmiştir ki bu Kore Savaşı sonrası terhisleri de kapsamaktadır. (Schwartz, 1983b: 25) Böylece nükleer silahlara dayalı politika ile hem konvansiyonel asker sayısında indirime gidilmiş hem de ekonomik olarak tasarruf sağlanmıştır.

NATO ve Topyekün Mukabele Stratejisi

ABD topyekün mukabele stratejisini kabul ettikten sonra aynı stratejinin NATO'nun da resmi stratejisi olması sürecini başlatmıştır. Ancak o döneme kadar hazırlanan İttifak Stratejik Konseptlerinde zikredilmiş olsa da nükleer silahlar henüz NATO'nun askeri yapısına entegre edilmemişti. Bu dönemde NATO'nun hem sivil hem de askeri kanadında nükleer silahların NATO'nun askeri yapısına entegrasyonuna yönelik önemli çalışmalar başlatılmıştır.

NATO'nun askeri kanadının başındaki ABD'li Orgeneral Gruenther 1954 yılında yaptığı bir konuşmada ittifakın savunulmasına yönelik hazırlanan planların herhangi bir saldırı durumunda nükleer silahların kullanılması temelinde hazırlandığını ifade ederek aslında fiilen nükleer silahların entegre edildiğini ortaya koymuştur. (Osgood, 1962: 110)

1954 yılında NATO MC-48 "Önümüzdeki 5 yıl için NATO'nun Askeri Gücü İçin En Etkili Yöntemler" adı altında resmi bir doküman hazırlamıştır. Daha önceki resmi dokümanlarda ittifakın kullanacağı silahlar "istisnasız her türlü silah" olarak nitelendirilmişken, MC-48 nükleer silah kavramını açık bir şekilde kullanmıştır. Belge herhangi bir Sovyet saldırısında NATO'nun nükleer silahları taktik ve stratejik olarak kullanmaması durumunda Avrupa'nın işgaline engel olamayacağı ve bundan dolayı böyle bir durumda derhal nükleer silahlara başvuracağını belirtmiştir. (North Atlantic Military Committee Decision on M.C. 48) Böylece MC-48 ittifakın topyekün mukabele stratejisini ortaya koyan ilk resmî belge olmuştur. (Heuser, 1999: 36)

NATO 1952 Lizbon toplantısında ittifakın 1954 yılı hedeflerini belirlemiştir. Bu süreçte silahlanmasına izin verilerek Almanya'nın ittifaka dahil edilmesi, Yunanistan ve Türkiye'nin üye olması bile bu hedeflere ulaşılmasına imkân vermemiştir. 1954 Aralık ayında Savunma Bakanları "ittifakın geleceğinin nükleer silahlara bağlı olacağını kabul ederek ilk hat savunması için ihtiyaç olan birlik sayısının Lizbon'da hedeflenen 96'dan

30'a düşürölmesi konusunda anlaşmışlardır. (Bitzinger, 1989: 12) Yani NATO'nun savunması topyekün mukabele stratejisi çerçevesinde nükleer silahlara dayandırılmıştır ve konvansiyonel birlik açığı nükleer silahlarla kapatmasına karar verilmiştir. NATO'nun temel askeri stratejisi olan "ileri stratejiye" taktik nükleer silahlar da eklenmiş ve Sovyetler Birliği'nin konvansiyonel bir saldırısı durumunda taktik nükleer silahların ilk kullanımı prensibini benimsenmiştir. (Tannenwald, 2007: 167) Bu tarihten sonra da ABD tarafından Avrupa'ya taktik nükleer silah gönderilmeye başlanmıştır.

09 Aralık 1955 tarihinde MC-48'i tamamlayıcı nitelikte olan MC-48/1 dokümanı hazırlanmıştır. MC-48/1, MC-48'in konseptinde belirtilen esasların halen geçerli olduğunu ifade etmiş ancak NATO'nun belirtilen konvansiyonel savaş hedeflerine ulaşmada muhtemel gecikmeler ve sorunlar yaşayabileceğini belirtmiştir.

Bu dönemde NATO'nun üç farklı dokümanının, MC-48/1, MC-3/5 ve MC-14/1 aynı zamanda yürürlükte olması ikilem yaratmış ve bu dokümanları birleştirecek çalışmalar başlatılmıştır. Bu çalışmalarda Genel Sekreter Lord Ismay'ın da desteklediği bir grup devlet ittifakın güvenliğinin sadece askeri yöntemlerle sağlanamayacağına ilişkin görüşler savunulmuştur. (Pedlow, 1997)

Savunma harcamalarının da göz önünde tutularak bir savunma planı hazırlanması diğer önemli bir tartışma konusu olmuştur. İngiltere'nin başını çektiği bir grup devlet nükleer silahlara dayalı ve savunma harcamalarının kısıldığı bir strateji öngörürken (Pedlow, 1997), bir grup devlet ise tamamen nükleer silahlara dayanmayan daha esnek bir askeri yapı ve plan konusunda ısrarcı olmuştur.

Çalışmaların sonucunda 23 Mayıs 1957 tarihinde MC-14/2 "NATO Bölgesinin Savunulması için Genel Stratejik Konsept" kabul edilmiş ve MC-3/5 ve MC-14/1 dokümanları yürürlükten kaldırmıştır. Böylece MC-14/2 dokümanı ile "Topyekün Mukabele" stratejisi NATO'nun resmi askeri stratejisi olmuştur. MC-14/2 Stratejik Konsepti ile aynı gün MC-48/2 "Stratejik Konseptin Uygulanmasına Yönelik Tedbirler" dokümanı da onaylanmış ve MC-48 ve MC-48/1 dokümanları yürürlükten kalkmıştır. Sonuç olarak MC-14/2 Stratejisi ile politik seviyede ve MC-48/2 dokümanı ile askeri seviyede topyekün mukabele stratejisi NATO'nun resmi stratejisi haline gelmiştir.

MC-14/2 nükleer silahları merkeze alan bir stratejidir ve Sovyetler Birliği ile yapılacak bir savaşta doğrudan nükleer silahların kullanımını öngörmektedir. MC-48/2 dokümanı Sovyetler Birliği ile yapılacak herhangi bir savaşın ilk safhasının karşılıklı nükleer silah saldırılarını içereceğini belirtmiştir. Hatta Sovyet Birliklerinin sızma ya da yerel saldırı gibi küçük çaplı eylemlerin aynı çerçevede cevap vermeye hazır olması gerektiğini ifade ederken aynı zamanda nükleer silah kullanımına da hazır olunması gerektiğini ifade etmiştir.

Topyekün mukabele stratejisi stratejik ve taktik nükleer silahların birlikte kullanımını esas almıştır. ABD'nin NSC-162/2 dokümanı topyekün mukabele stratejisini iki operasyonel unsura dayandırmaktadır. İlki, ABD'nin stratejik nükleer silahlarının kullanılması ile düşmanın kendi topraklarındaki hedefleri vurulmasıdır. İkincisi ise yerel bir çatışma alanından stratejik saldırıya kadar farklı kategorilerde nükleer silah kullanımını öngörmektedir ki bu da ABD'nin NATO'ya tahsis ettiği taktik nükleer silahlar ile sağlanabilecektir. (Wells, 1981; 46)

Nitekim taktik nükleer silahlar Avrupa'ya bu çerçevede yerleştirilmeye başlanmıştır. Yeni Bakış stratejisi kapsamında kapsamlı konvansiyonel birliklerin maliyetinin azaltılması çerçevesinde Avrupa'ya gönderilen (Schulte, 2012: 21) taktik nükleer silahların ilk olarak ne zaman gönderildiği konusunda farklı iddialara bulunmaktadır. Amme, 1953 yılında yapılan testlerin başarılı olması neticesinde 1953 Eylül ayından itibaren ilk silahların Almanya'ya gönderildiğini iddia ederken (Amme, 1998: 21), Swartz (1983a: 7) 1954 yılının başında ilk nükleer topçuların Avrupa'ya gönderildiğini belirtmektedir. Bu çerçevede İngiltere, Türkiye ve İtalya'ya yerleştirilen JUPITER füzeleri ön plana çıkmıştır. 1959 yılından itibaren İngiltere'ye 60 adet THOR, İtalya'ya 30 adet JUPITER ve Türkiye'ye 15 adet JUPITER füzesi yerleştirilmesine karar verilmiştir.

Her ne kadar taktik nükleer silahlar artan Sovyet tehdidi karşısında ABD'nin Avrupalı müttefiklerine en büyük taahhüdü olarak görülmüş olsa da (Carnavale, 1993: 39) bu silahların kullanımına yönelik yetki ve onay Amerikalılar ile müttefiklerini karşı karşıya getiren en önemli unsurlardan birisi olmuştur. Başka çaresi olmayan Avrupalılar bu silahların ancak ABD Başkanının onayını müteakip kullanılabilceği konusuna razı olmuşlarsa da yetki tartışması Soğuk Savaş sonrası dahil en önemli sorunların başında gelmiştir.

Diğer önemli bir sorun ise taktik nükleer silahların kullanım amacı ve etkinliği konusunda ortaya çıkmıştır. Topyekün mukabele stratejisi çerçevesinde derhal nükleer silahlara başvurulması durumunda Avrupa'nın şehirlerinin Sovyet nükleer saldırısına maruz kalacak olması Avrupalı müttefiklerin için soru işareti ve endişeye oluşturmaya başlamıştır. (Schwartz, 1983a: 10) ABD topraklarını vuracak yeteneğe sahip olmayan ancak Avrupa topraklarını imha yeteneğine sahip Sovyetler Birliği ile topyekün mukabele stratejisi kapsamında çatışmaya girilmesi durumunda intihar anlamına gelecek böyle bir durumda ABD'nin kendilerini yalnız bırakabileceği endişesi tüm Avrupalılar için büyük bir endişe kaynağı olmuştur. (Osgood, 1962: 59) Bu korkudan dolayı da nükleer kontrol konusunda daha çok yetki talep etmeye başlamışlardır. (Carnavale, 1993: 49)

Ancak tüm bu korku ve endişeye rağmen ABD'nin Yeni Bakış politikası kapsamında şekillenen ve ABD'nin NATO'daki politik liderliğini yansıtan (Kugler ve Binnendijk, 2008: 41) topyekün mukabele stratejisi Avrupalılar tarafından benimsenmiştir.

Bunda en büyük etken konvansiyonel birlikler için ayrılacak bütçeye yönelik kısıntı talebi olmuştur. NATO üyeleri savunma bütçesinin artırılması, yeni birliklerin kurulması ve zorunlu askerlik hizmeti süresinin uzatılması gibi talepler konusunda istekli olsalar da 1952 Lizbon Hedeflerine ulaşamayacağına ortaya çıkması (Legge, 1983: 9) topyekün mukabele stratejisinin kabulünü bir anlamda zorunlu kılmıştır. Nükleer silahları merkeze alan ve konvansiyonel birlik maliyetinden kurtulan Avrupa'nın ekonomik iyileşmeye odaklanmalarına imkân sağlamıştır. (Rühle, 2013: 136) Nitekim 1952 yılında Lizbon hedefleri kapsamında NATO'nun 96 tümene sahip olması öngörülmüşken bu ihtiyaç 1957 yılında 30 tümene düşürülmüştür. (Schwartz, 1983b: 141)

Sonuç

II. Dünya Savaşından sonra Amerikan toprakları dışındaki meselelere karışmama politikası olan Monro Doktrinini terk eden ABD, Sovyetler Birliği ve komünizm

tehdidinin Avrupa ve Asya'daki diğer devletlere yayılımının önlenmesi için temeli Mckinder'in kalpgah ve Spykman kenar kuşak teorisine dayalı olan ve Amerikalı diplomat George Kennan'ın teorisini ortaya attığı "çevreleme politikasını" başlatmıştır. Soğuk Savaş dönemine damga vuran ve günümüzde de NATO ve AB'nin doğuya genişlemesi şeklinde devam eden bu politika çerçevesinde Asya'da ve Avrupa'daki müttefiklerine destek sağlarken başta AB ve NATO gibi uluslararası örgütlerin kuruluşuna ön ayak olmuştur.

Bu dönem Avrupalılara hem Marshall hem de Truman yardımı çerçevesinde mali destek sağlarken, NATO çerçevesinde de askeri destek sağlamıştır. Bu çerçevede II. Dünya Savaşının hemen ardından Avrupa'ya çok sayıda Amerikan asker ve silahı bırakılmış ve herhangi bir Sovyet saldırısına karşı güvenlik taahhüdü verilmiştir. Savaştan bitap ve harap çıkmış ve Amerikan desteği dışında çaresi olmayan Avrupalı devletlerinin ABD liderliği ve kontrolüne girme süreci de bu şekilde başlamıştır.

1949 yılında Sovyetler Birliği'nin nükleer silah elde etmesi Avrupa'nın güvenliğinde yeni sürece işaret etmiştir. ABD askeri desteği ve NATO'nun yapılanmasında nükleer silahlar ön plana çıkmıştır. Sovyetler Birliği'nin Avrupa'ya karşı başlatacağı konvansiyonel, nükleer ya da her ikisinin de kullanılacağı bir saldırıya karşı alınacak tedbirler de Amerikan nükleer silahlarının oynayacağı role ilişkin çalışmalar hızlanmış, bu tehdit Avrupalıların ABD'ye bağımlılığını daha da artırmıştır.

Küresel ölçekte liderlik rolünü üstlenemeye başlayan ABD ise kendi topraklarından ziyade Avrupa ve Asya'daki müttefikleri başta olmak üzere, Sovyetler Birliği tehdidine karşı ortaklığa başladığı müttefiklerine siyasi ve ekonomik yardımın yanı sıra yaptığı askeri yardımların maliyetinin her geçen gün artması, tıpkı bugün Trump yönetiminin yaptığı şekilde sorgulanmaya ve bu maliyeti azaltmaya yönelik politikalar geliştirilmeye başlanmıştır.

Bu çerçevede Eisenhower yönetimi tarafından başlatılan çalışma Amerikan askeri yardımlarını daha ekonomik bir çerçeveye alan yeni bir politikanın oluşturulması ile sonuçlanmıştır. Yeni Bakış adı verilen çalışma ile ABD hem Asya hem de Avrupa'daki müttefiklerine Sovyetler Birliği tehdidine karşı sağladığı askeri güvenceyi sürdürürken maliyeti nükleer silaha dayalı bir politika ile düşürmeyi hedeflemiştir. Herhangi bir Sovyet saldırısına nükleer silahlar dahil tüm silahlarla karşılık vermeyi öngören ve topyekün mukabele adı verilen bu strateji ile Sovyetler Birliği'ne karşı önemli bir caydırıcılık öngörülürken, Avrupa ve Asya'ya konuşlandırılacak Amerikan konvansiyonel birlik ve silahlarının maliyetinin azaltılması hedeflenmiştir.

ABD'nin liderliği, ekonomik ve askeri yardımları ile başta nükleer silahlar olmak üzere askeri desteği dışında Sovyet tehdidine karşı bir gücü olmayan Avrupalı müttefikler için bu stratejinin NATO'nun da stratejisi olarak kabul edilmesinden başka bir seçeneği olmadığından NATO tarafından da benimsenmiştir. Konvansiyonel bir saldırı durumunda doğrudan nükleer bir savaş başlatacak olan böyle bir stratejinin hayata geçirilmesi durumunda Avrupa topraklarının neredeyse tamamının tahribi ile sonuçlanacağı gerçeği göz ardı edilmiş ve kıt kaynakların ekonomik ve sosyal gelişmeye aktarılması politikası ön planda tutulmuştur. Bugün Avrupalı devletlerin büyük bölümünde ABD etkisini başlatacak olan bu süreç başka seçeneği olmayan Avrupalılar tarafından kabul edilmiştir.

Avrupalıların güvenliği ABD'ye teslim edilmiş, karşılığında tüm mahzurlarına rağmen Avrupa'nın ABD liderliğinde ve etkisinde gelişmesi tercih edilmiştir.

Topyekün mukabele stratejisi askeri tedbirlerin maliyetinin nükleer silahlarla karşılanması esasına dayanmaktadır. Bugün Trump Yönetiminin de NATO çerçevesinde yapmak istediği aslında bu. Son dönemde artan askeri harcamalar çerçevesinde ABD'nin her geçen gün artan askeri maliyetlerini azaltmak. Ancak müttefiklerine sağlanan taahhüdü nükleer silahlara dayalı bir stratejiye odaklanmaktan ziyade II. Dünya Savaşından bu yana kendisinin sağladığı askeri imkanların gölgesinde ekonomik olarak gelişmiş Avrupalı müttefiklerinin bu maliyeti üstlenmesi yöntemine başvurmaktadır. Hem NATO üyelerinin öngörülen savunma harcamalarına ulaşmaları hem de bu oranın artırılması ile NATO'nun askeri külfetini Avrupalılara yüklemeyi öncelikli hale getirmeyi amaçlamaktadır. Özellikle Rusya'nın artan nükleer gücü ve özellikle de ABD topraklarının her geçen gün Rus nükleer silahları karşısında daha da hassas hale gelmesinden dolayı nükleer silahlara dayalı bir politikadan ziyade maliyetlerin Avrupalılarca karşılanması politikası benimsenmektedir.

Kaynaklar

Amme, C. H. (1988). *NATO Strategy and Nuclear Defense*, New York, Greenwood Press.

Betts, R. K. (1987). *Nuclear Blackmail and Nuclear Balance*, Washington D.C.: The Brookings Institution.

Bitzinger, R. A. (1989). *Assessing the Conventional Balance in Europe, 1945-1975*, Santa Monica: The RAND Corporation.

Brodie, B. (1965). *Strategy in the Missile Age*, Princeton: RAND Corporation.

Brodie, B. (1989). The Atomic Bomb and American Society. P. Bobbitt, L. Freedman and G. Treverton (Eds.) *U.S. Nuclear Strategy*, New York: New York University Press. 64-94.

Bobbitt, P., Freedman, L., & Treverton, G. F. (1989). The Commission on Integrated Long-Term Strategy. In *US Nuclear Strategy: A Reader* (pp. 515-519). London: Palgrave Macmillan UK.

Carnavale, M. (1993). *The Control of NATO Nuclear Forces in Europe*, Boulder: Westview Press.

Charles, D. (1987). *Nuclear Planning in NATO: Pitfalls of First Use*. Cambridge: Ballinger Publishing Company.

Cochran, T. B., Norris R. and Bukharin O. A. (1995). *Making the Russian Bomb from Stalin to Yeltsin*. Boulder: Westview Press.

Coffey, J. I. (1971). *Strategic Power and National Security*, London: University of Pittsburg Press.

Eisenhower, D. D. (1954). Annual message to the Congress on the state of the Union [Speech transcript]. The American Presidency Project. <https://www.presidency.ucsb.edu/documents/annual-message-the-congress-the-state-the-union-11>

- Gregory, S. R. (1996). *Nuclear Command and Control in NATO: Nuclear Weapons Operations and the Strategy of Flexible Response*, Hampshire: Macmillan Press Ltd.
- Heuser, B. (1999). *NATO, Britain, France and the FRG: Nuclear Strategies and Forces for Europe, 1949-2000*, Houndmills. Macmillan.
- Herd, G. P., Kriedler, J. and Wittman, K. (2013). NATO's Genesis and Adaptation: from Washington to Chicago, Herd G. P. and Kriedler J. (Eds.), *Understanding NATO in the 21st Century: Alliance Strategies, Security and Global Governance*, London: Routledge. 16-32.
- Kaufmann, W. (1983). Nuclear Deterrence in Central Europe, J. D. Steinbruner and L.V. Sigal (Eds.) *Alliance Security: NATO and the no-first-use Question*, Washington D.C.: The Brooking Institution.
- Kessler, S. (2010). From Massive Retaliation to Flexible Response: Robert McNamara at the Pentagon. *Journal of Politics and International Affairs*, 1(1), 30-36.
- Kugler, R. L. and Binnendijk, H. (2008). *Toward a New Transatlantic Compact*, Center for Technology and National Security Policy Paper, <http://www.ndu.edu/CNTSP/>
- Lay, J. S., Jr. (1953). Report to the National Security Council by the Executive Secretary on Restatement of Basic National Security Policy [NSC 153/1]. Foreign Relations of the United States, 1952–1954, National Security Affairs, Volume II, Part 1. U.S. Department of State, Office of the Historian. <https://history.state.gov/historicaldocuments/frus1952-54v02p1/d74>
- Legge, J. M. (1983). *Theater Nuclear Weapons and the NATO Strategy of Flexible Response*, Santa Monica: RAND Corporation.
- Legge, M. J. (1983). *Theater Nuclear Weapons and the NATO Strategy of Flexible Response*, The RAND Corporation. R-2964-FF, April.
- McNamara, R. S. (1983). The Military Role of Nuclear Weapons: Perceptions and Misperceptions. *Foreign Affairs*, 62(1), 59–80
- Nailor, P. and Alford, J. (1980). *The Future of Britain's Deterrent Force*. London: International Institute for Strategic Studies, Adelphi Papers No. 156.
- North Atlantic Treaty Organization. (1954). North Atlantic Military Committee Decision on M.C. 48 (Final): A report by the Military Committee on the most effective pattern of NATO military strength for the next few years (November 22, 1954). In NATO strategy documents 1949-1969. NATO Archives. <https://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/intro.pdf>
- Monteiro, N. P. and Debs A. (2014). The Strategic Logic of Nuclear Proliferation. *International Security*. 39(2), 7–51
- Njolstad, O. (1994). *In Search of Superiority: US Nuclear Policy in the Cold War*, Oslo: Institute for Forsvarsstudier.
- Osgood, R.E. (1962). *NATO: The Entangling Alliance*, Chicago. The University of Chicago Press.

- Pedlow, G. W. (1997). NATO strategy documents 1949-1969. North Atlantic Treaty Organization. <https://www.nato.int/docu/stratdoc/sd49-69e.htm>
- Rühle, M. I. (2013). NATO and Nuclear Weapons. Herd G. P. and Kriedler J. (Eds.). *Understanding NATO in the 21th Century: Alliance Strategies, Security and Global Governance*. London: Routledge.
- Schulte, P. (2012). Tactical Nuclear Weapons in NATO and Beyond: A Historical and Thematic Examination. Tom Nichols, Stuart D. and McCausland J. D. (Eds.). *Tactical Nuclear Weapons and NATO*, Carlisle. US Army War College Strategic Studies Institute.
- Schwartz, D. (1983a). *NATO's Nuclear Dilemmas*, Washington D.C.: The Brookings Institution.
- Schwartz, D. (1983b). A Historical Perspective. Steinbruner J. D. and Sigal, L. V. (Eds.). *Alliance Security: NATO and the No-First-Use Question*. Washington D.C.: The Brookings Institution.
- Shukla, S. and Smith-Spark, L. (October 27, 2016), Russia unveils 'Satan 2' missile, could wipe out France or Texas, report says. *CNN*, <https://edition.cnn.com/2016/10/26/europe/russia-nuclear-missile-satan-2/index.html>
- Siracusa, J. M. (1990). The Eight Pillars of the Nuclear Non-proliferation Regime and the Search for Global Security. *Global Policy Essay*, <https://www.globalpolicyjournal.com/articles/conflict-and-security/eight-pillars-nuclear-non-proliferation-regime-and-search-global-secu>.
- Tannenwald, N. (2007). *The Nuclear Taboo: The United States and the Non-Use of Nuclear Weapons since 1945*, Cambridge. Cambridge University Press.
- Wells, S. F. (1981). The Origins of Massive Retaliation, *Political Science Quarterly*, 96(1), 31-52.
- Wenger, A. (2006). *The Politics of Military Planning*. Abingdon: Routledge.

Structured Abstract

After World War II, the US abandoned the Monroe Doctrine, which was the policy of not interfering in matters outside American territory and initiated the "containment policy." This policy was based on Mackinder's Heartland and Spykman's Rimland theories and was put forward by the American diplomat George Kennan in order to prevent the spread of the Soviet Union and communism to other states in Europe and Asia. This policy, which left its mark on the Cold War period and continues today with the expansion of NATO and the EU to the east, provided support to its allies in Asia and Europe, while also initiating the establishment of international organizations such as the EU and NATO.

During this period, the US provided financial support to Europeans through both the Marshall and Truman aid programs, as well as military support within the framework of NATO. Immediately after World War II, many American soldiers and weapons were left in Europe, and a security commitment was made against any Soviet attack. This marked the beginning of European states coming under US leadership and control, as they were exhausted and devastated by the war and had no choice but to seek American support.

The Soviet Union's acquisition of nuclear weapons in 1949 signaled a new phase in European security, leading to a focus on nuclear weapons in US military support and the structuring of NATO. Studies on the role of American nuclear weapons in responding to a potential Soviet attack against Europe, whether conventional, nuclear, or both, accelerated. This threat further increased the dependence of Europeans on the USA.

The US, which began to assume a leadership role on a global scale, started to question the increasing cost of its military, political, and economic aid to its allies, especially those in Europe and Asia. These partnerships were formed against the threat of the Soviet Union, similar to the approach taken by the Trump administration today. Policies have now been developed to reduce these costs.

The work initiated by the Eisenhower administration resulted in the creation of a new policy that framed American military aid in a more economical way. Through a study called New Look, the USA aimed to reduce costs by focusing on nuclear weapons, while still providing military assurance to its allies in Asia and Europe against the Soviet threat. This strategy, known as massive retaliation (or massive response), involves responding to any Soviet attack with all available weapons, including nuclear weapons. It aims to significantly deter the Soviet Union while reducing the cost of deploying American troops and weapons in Europe and Asia.

This strategy was also adopted by NATO, as European allies had no defense against the Soviet threat without US leadership, economic and military aid, and military support, particularly nuclear weapons. Despite the potential consequences of initiating a nuclear war in Europe in the event of a conventional attack, Europeans accepted this strategy as NATO's approach. This decision prioritized transferring scarce resources to economic and social development. This process has solidified US influence in many European states, with Europeans having no other viable option. European security was entrusted to the USA, and despite its drawbacks, it was preferred that Europe develop under US leadership and influence.

The massive retaliation strategy aims to cover military costs with nuclear weapons, mirroring the current approach of the Trump Administration within NATO. This is in response to the rising military expenditures of the USA. However, the commitment to allies was historically based on World War II, rather than a focus on nuclear weapons strategy. In light of the military support provided since World War II, the USA has shifted the burden to its economically developed European allies. The goal is to prioritize NATO members reaching their defense expenditures and to transfer NATO's military burden to Europeans by increasing this rate. Given Russia's growing nuclear power and the increasing sensitivity of US territory to Russian nuclear weapons, a policy of cost-sharing by Europeans is favored over a nuclear weapons-based strategy.